

Irena Rzeplińska ■

CUDZOZIEMCY – SPRAWCY PRZESTĘPSTWA PRZEKUPSTWA NA TERENIE POLSKI*

Wprowadzenie

Współczesna Polska to kraj, w którym cudzoziemcy, migranci, przyjeżdżający na pewien czas do Polski, przyjeżdżający do Polski wielokrotnie, na krótko, na parę godzin, osiedlający się w Polsce, przejeżdżający przez Polskę tranzytem, poszukujący w Polsce ochrony międzynarodowej (uciekający przed prześladowaniami) są i będą obecni.

Według stanu na dzień 31 grudnia 2014 r. ruch graniczny z Polski i do Polski odbywał się na 72 przejściach granicznych. W 2014 r. przy wjeździe do Polski dokonano 14,9 mln odpraw cudzoziemców (nie licząc tych cudzoziemców, którzy wjeżdżają bez odprawy)¹. To jest tło – obecność, przejazdy, wjazdy, migracje cudzoziemców w Polsce – na którym należy oglądać ich przestępczość. Ze specjalnie opracowanych przez Główny Urząd Statystyczny danych szacunkowych, mówiących o wielkości strumienia migracji długookresowych do Polski, wynika, że napływ cudzoziemców do Polski na pobyt co najmniej 12-miesięczny liczył w 2013 r. 88 700 osób².

Na koniec 2013 r. w Polsce było zarejestrowanych 60 tys. osób – obywateli państw UE oraz 121 tys. osób – obywateli państw spoza UE, legitymujących się

* Tekst został przygotowany w ramach projektu „SIC – Modułowy wielozadaniowy System Identyfikacji Cudzoziemców wraz z modułem analizy ryzyka ofiar przestępstw handlu ludźmi”, finansowanego przez Narodowe Centrum Badań i Rozwoju (nr projektu DOBR-BIO4/055/13127/2013).

¹ Informacja o sytuacji na granicy państwowej – działania Straży Granicznej w 2014 r., Sztab Komendanta Głównego Straży Granicznej.

² M. Anacka, *Cudzoziemcy w Polsce (2003–2014). Podstawowe statystyki z komentarzem*, opracowanie przechowywane w dokumentacji projektu „SIC – Modułowy wielozadaniowy System Identyfikacji Cudzoziemców wraz z modułem analizy ryzyka ofiar przestępstwa handlu ludźmi”, Zakład Kryminologii INP PAN.

kartami pobytu, które posiadają legalnie przebywający na terytorium RP obywatele tzw. państw trzecich. Łącznie obywatele państw UE i obywatele państw trzecich przebywający na terytorium RP stanowią 0,5% całkowitej liczby ludności Polski.

Wśród obywateli państw UE obecnych w Polsce najliczniejsi to obywatele Niemiec, Włoch, Francji, Wielkiej Brytanii, Bułgarii i Hiszpanii. Cudzoziemcy z państw spoza UE najliczniej reprezentowani są przez obywateli Ukrainy, Wietnamu, Federacji Rosyjskiej, Białorusi, Chińskiej Republiki Ludowej, Republiki Armenii, Turcji, Indii, USA, Korei Południowej, przy czym górują nad wszystkimi obywatelami Ukrainy (31% wszystkich cudzoziemców obywateli państw trzecich przebywających na terytorium RP)³.

Przestępczość cudzoziemców w Polsce, ujawniona w policyjnej statystyce przestępczości cudzoziemców w latach 2004–2012, to od poniżej 1% podejrzanych cudzoziemców wśród podejrzanych ogółem do 0,43% w 2012 r. Przez dziewięć lat obserwujemy spadek dynamiki ujawnionej przestępczości cudzoziemców.

Podejrzani o popełnienie przestępstw w Polsce cudzoziemcy to łącznie obywatele 61 państw, w tym obywatele państw UE stanowili 1/3, a obywatele państw trzecich – 2/3. Struktura przestępstw, o które są podejrzani w Polsce cudzoziemcy, jest następująca:

- 1) przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu w komunikacji – 29,1% wszystkich podejrzanych cudzoziemców w latach 2004–2012; głównie (81,7%) są to sprawy prowadzenia pojazdu w stanie nietrzeźwości lub odurzenia, a następnie sprawy spowodowania wypadku komunikacyjnego, w którym pokrzywdzeni odnieśli obrażenia ciała określone w art. 157 § 1 k.k.⁴, a na trzecim miejscu sprawy spowodowania wypadku komunikacyjnego, którego następstwem jest śmierć lub ciężki uszczerbek na zdrowiu innej osoby;
- 2) przestępstwa przeciwko wiarygodności dokumentów – 9,6% wszystkich podejrzanych cudzoziemców;
- 3) przestępstwa kradzieży – 7% wszystkich podejrzanych cudzoziemców;
- 4) przestępstwa z art. 305 ustawy z dnia 30 czerwca 2000 r. – Prawo własności przemysłowej⁵ (oznaczanie towarów podrobionym znakiem towarowym lub obrót towarami oznaczonymi podrobionym znakiem towarowym) – 5,5% wszystkich podejrzanych cudzoziemców;
- 5) przestępstwo paserstwa umyślnego – 5% wszystkich podejrzanych cudzoziemców;

³ Za: M. Szczepanik, *Cudzoziemcy w Polsce – zjawiska i charakterystyka kulturowa wybranych grup*, w: M. Łysienia (red.), *Cudzoziemcy w Polsce. Podręcznik dla funkcjonariuszy publicznych*, Helsińska Fundacja Praw Człowieka, Warszawa 2015, s. 15.

⁴ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny, t.j. Dz.U. z 2016 r. poz. 1137 z późn. zm.

⁵ T.j. Dz.U. z 2013 r. poz. 1410 z późn. zm.

- 6) przestępstwa określone w art. 63, 64, 65, 66, 68 k.k.s.⁶ (tzw. przestępstwa akcyzowe) – 4,4% wszystkich podejrzanych cudzoziemców;
- 7) przestępstwa z ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii⁷ – 3,6%;
- 8) przestępstwa łapownictwa biernego (art. 229 k.k.), czynnego (art. 228 k.k.) i płatnej protekcji (art. 230 k.k.) – 3,4% wszystkich podejrzanych cudzoziemców;
- 9) przestępstwa z ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych⁸ – 2,8% wszystkich podejrzanych cudzoziemców;
- 10) przestępstwa z ustawy z dnia 9 listopada 1995 r. o ochronie zdrowia przed następstwami używania tytoniu i wyrobów tytoniowych⁹ (produkcja, wprowadzanie do obrotu, reklama wbrew przepisom ustawy) – 2,5% wszystkich podejrzanych cudzoziemców;
- 11) przestępstwo oszustwa – 3,2% wszystkich podejrzanych cudzoziemców;
- 12) przestępstwa przeciwko osobie, łącznie z zabójstwami – 2,5% wszystkich podejrzanych cudzoziemców.

Obraz przestępczości cudzoziemców w Polsce w latach 2004–2012, obserwowany w statystyce policyjnej, wskazuje na następujące cechy struktury przestępczości: po pierwsze, daleka pozycja przestępstw przeciwko osobie, po drugie, wysoki udział przestępstw szczególnych – prowadzenie pojazdu w stanie po spożyciu alkoholu lub środków odurzających, gdzie jeżeli nie ma pokrzywdzonej osoby fizycznej, to „pokrzywdzonym” jest porządek publiczny. Zwraca uwagę także wysoki udział podejrzanych o popełnienie przestępstwa przeciwko wiarygodności dokumentów.

1. Cudzoziemcy – sprawcy przestępstwa przekupstwa

Przestępstwo przekupstwa zdefiniowane jest w art. 229 k.k.¹⁰ Do badań wylosowano 96 spraw karnych (96 = 100%) z lat 2008–2013, w których skazanymi za

⁶ Ustawa z dnia 10 września 1999 r. – Kodeks karny skarbowy, t.j. Dz.U. z 2013 r. poz. 186 z późn. zm.

⁷ T.j. Dz.U. z 2016 r. poz. 224 z późn. zm.

⁸ T.j. Dz.U. z 2016 r. poz. 666 z późn. zm.

⁹ T.j. Dz.U. z 2015 r. poz. 298 z późn. zm.

¹⁰ Art. 229 k.k.: „§ 1. Kto udziela albo obiecuje udzielić korzyści majątkowej lub osobistej osobie pełniącej funkcję publiczną w związku z pełnieniem tej funkcji, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.

§ 2. W wypadku mniejszej wagi, sprawca

podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

§ 3. Jeżeli sprawca czynu określonego w § 1 działa, aby skłonić osobę pełniącą funkcję publiczną do naruszenia przepisów prawa lub udziela albo obiecuje udzielić takiej osobie korzyści majątkowej lub osobistej za naruszenie przepisów prawa,

podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

§ 4. Kto osobie pełniącej funkcję publiczną, w związku z pełnieniem tej funkcji, udziela albo obiecuje udzielić korzyści majątkowej znacznej wartości, podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 12.

przestępstwo przekupstwa byli cudzoziemcy. Sprawy toczyły się w 56 sądach rejonowych i Sądzie Okręgowym w Olsztynie; 54 sprawy karne (tj. 56,2%) pochodziły z sądów położonych przy wschodniej granicy Polski, siedem spraw (7,3%) – z dwóch sądów położonych w pobliżu granicy zachodniej Polski, reszta spraw – z sądów rozrzuconych w centralnej Polsce¹¹.

W prawie wszystkich badanych sprawach (95,8%) o przestępstwo przekupstwa występował jeden sprawca. W 90,6% spraw sprawcami byli mężczyźni cudzoziemcy; kobiety cudzoziemki to 9,4% sprawców. W badanych sprawach cudzoziemcy – sprawcy przestępstwa przekupstwa na terenie Polski byli obywatelami 17 państw, w tym Ukrainy – 41,7%, Białorusi – 22,9%, Litwy – 9,4%, Federacji Rosyjskiej – 7,3%. Sprawcy – obywatele tych czterech państw wypełniają 81,3% spraw karnych cudzoziemców – sprawców przestępstwa przekupstwa. Sprawcami w pozostałych sprawach (niespełna 20%) byli obywatele Kazachstanu, Szwecji, Turcji, Bułgarii, Rumunii, Łotwy, Chińskiej Republiki Ludowej, Słowacji, Wietnamu, Republiki Armenii, Indii, Czech, Niemiec (są to pojedyncze przypadki, raz było to dwóch sprawców, raz – trzech sprawców). W jednym przypadku obywatel Federacji Rosyjskiej podał także narodowość czeczeńską.

Wśród cudzoziemców – sprawców przestępstwa przekupstwa skazanych w 96 badanych sprawach: 20,8% zamieszkiwało na terenie RP, 78,1% podało jako miejsce zamieszkania inne państwo, a więc poza terytorium Polski. Zamieszkujący na terenie RP wyżej wymienieni cudzoziemcy legitymowali się: kartą czasowego pobytu (siedem osób, tj. 7,3%), wizą z zezwoleniem na pobyt w RP (siedem osób, tj. 7,3%). Cztery osoby były obywatelami państw UE. Sprawcy najczęściej podawali, że byli na terytorium RP jeden dzień i od dwóch do siedmiu dni, ale jest tutaj duży (40%) brak danych.

Sprawcy przestępstwa przekupstwa – cudzoziemcy w Polsce to osoby w czterech grupach wiekowych. Najliczniejsza grupa (prawie 40% badanej zbiorowości

§ 5. Karom określonym w § 1–4 podlega odpowiednio także ten, kto udziela albo obiecuje udzielić korzyści majątkowej lub osobistej osobie pełniącej funkcję publiczną w państwie obcym lub w organizacji międzynarodowej, w związku z pełnieniem tej funkcji.

§ 6. Nie podlega karze sprawca przestępstwa określonego w § 1–5, jeżeli korzyść majątkowa lub osobista albo ich obietnica zostały przyjęte przez osobę pełniącą funkcję publiczną, a sprawca zawiadomił o tym fakcie organ powołany do ścigania przestępstw i ujawnił wszystkie istotne okoliczności przestępstwa, zanim organ ten o nim się dowiedział¹¹.

¹¹ Podstawowym problemem przy dobraniu do badania spraw o przestępstwa z art. 229 k.k., w których skazanymi byli cudzoziemcy, było sporządzenie operatu losowania. W tym celu zwrócono się do Krajowego Rejestru Karnego o przygotowanie elektronicznej bazy spraw (ich sygnatur), w których w latach 2008–2013 cudzoziemcy (wszystkie osoby nieposiadające obywatelstwa polskiego) zostali skazani prawomocnymi wyrokami za przestępstwa określone w art. 229 k.k., w podziale na poszczególne sądy. Procedura losowania spraw została opisana i przeprowadzona przez dr. Pawła Ostaszewskiego, *Procedura losowania spraw do badań aktowych prowadzonych w ramach zadań: 1.1.B, 1.1.C, i 1.1.D projektu „SIC – Modułowy wielozadaniowy System Identyfikacji Cudzoziemców wraz z modułem analizy ryzyka ofiar przestępstwa handlu ludźmi”*, opracowanie złożone w materiałach projektu, przechowywane w Zakładzie Kryminologii INP PAN.

sprawców) to osoby w wieku 32–40 lat włącznie, druga grupa to sprawcy w wieku 41–50 lat (27%), kolejni byli sprawcy najmłodszy w wieku 22–30 lat (23,9%) i najmniej liczni – najstarsi w wieku 51–63 lata (14,5% zbiorowości). Poza 14 osobami pozostałe dysponowały określonymi zawodami. Najliczniej reprezentowane były dwie grupy zawodowe – kierowcy i pracownicy branży budowlanej. Jednak wśród sprawców przestępstwa przekupstwa byli: policjanci, lekarz, pielęgniarka, pracownik urzędu, nauczyciel. Co czwarty sprawca to osoba z wyższym wykształceniem, 63,5% sprawców posiada wykształcenie średnie. Niemal 70% sprawców przestępstwa przekupstwa to cudzoziemcy mający rodziny, przede wszystkim dzieci na utrzymaniu. Tylko 10% przyznało, że nie pracuje i nie ma żadnego dochodu. Źródłami dochodu były: praca (prawie połowa), własna działalność gospodarcza, emerytura/renta, praca dorywcza.

W badanej zbiorowości siedmiu cudzoziemców przyznało, że było już karanych za przestępstwa popełnione na terenie Polski: za prowadzenie pojazdu mechanicznego w stanie nietrzeźwości, za przestępstwo fałszowania dokumentu, za przestępstwo umożliwienia pobytu cudzoziemcowi, za przestępstwo przekupstwa.

Adresaci korzyści majątkowych, ci którym sprawcy – cudzoziemcy wręczali korzyści lub proponowali wręczenie, to:

- 1) funkcjonariusze Policji – w 47 sprawach (na 96, tj. 48,9%),
- 2) funkcjonariusze Straży Granicznej – w 30 sprawach (tj. 31,3%),
- 3) funkcjonariusze Służby Celnej – w 15 sprawach (tj. 15,6%).

Pojedyncze przypadki to wręczenie korzyści majątkowych: urzędnikowi w urzędzie stanu cywilnego w związku z fikcyjnym małżeństwem, kontrolerowi biletów w komunikacji miejskiej, funkcjonariuszowi Służby Ochrony Kolei.

Są dwa miejsca wręczania w badanych sprawach korzyści majątkowej: przejście graniczne – w 39 sprawach (40,6%) i ulica, droga (miejsce wręczania korzyści majątkowej policjantowi) – w 49 sprawach (51%). Jeśli chodzi o rodzaj korzyści majątkowej, to w 92 sprawach były to pieniądze, ale w pojedynczych przypadkach paliwo, papierosy, alkohol. Wręczone, jako korzyści majątkowe, kwoty pieniędzy były raczej niskie – od „do 50zł” (w 23 sprawach) do 100 zł – łącznie w 45 sprawach, a więc niemal w połowie spraw. Wysokie kwoty – od 500–1000 zł i powyżej 1000 zł odnotowano w 14 sprawach. Co trzeci sprawca – cudzoziemiec był w czasie wręczania korzyści majątkowej pod wpływem alkoholu.

Kazusy

1. N.M., obywatelka Ukrainy, wielokrotnie karana mandatami Urzędu Celnego za przemyt papierosów.

Na przejściu granicznym wręczyła funkcjonariuszowi Straży Granicznej 100 zł za odstąpienie od kontroli pojazdu (przewoziła towary bez akcyzy).

W związku z zatrzymaniem kobieta podniesionym głosem mówiła do funkcjonariusza: *odnajdę twój dom w Polsce, ciebie, twoją żonę, twoje dzieci i im się odwdzięczę za to, co zrobiłeś, a jak przyjedziesz na Ukrainę to już z niej nie wrócisz.*

2. U.B., obywatel Białorusi.

Przejście graniczne – brak zezwolenia na przewóz towarów. Kwota wręczana to 20 dolarów.

Ja słyszałem, że jak się jakimś funkcjonariuszowi da pieniądze to można szybciej przejechać przez granicę albo załatwić sprawnie inne rzeczy. Nalegałem, aby wziął pieniądze, ale zdenerwował się; zrozumiałem, że źle robię. Zawsze można się dogadać.

3. M.O., obywatel Ukrainy.

Przewoził busami mięso na Ukrainę; busy nie mogły długo stać na przejściu granicznym, podróż musiała odbywać się szybko. Wysokość korzyści majątkowej to ok. 200 000 zł w ciągu kilku lat. Pieniądze wręczał umówionym funkcjonariuszom Straży Granicznej: w lesie, w ubikacji, w restauracji, w kawiarni, zostawiał w umówionych miejscach.

4. J.K., obywatel Rosji, inżynier.

Uczestnik zorganizowanej grupy przestępczej – stałe wręczanie pieniędzy funkcjonariuszom za zapewnienie sprawnego przejazdu przez granicę.

Nie tłumaczył się. Nie była to spontaniczna akcja (jak w większości badanych przypadków), a element większej planowanej całości (łapówka była tym elementem). W szerszym kontekście chodziło o korzyść majątkową z przemytu papierosów. Dwóm funkcjonariuszom Służby Celnej zostały wręczone kwoty powyżej 1000 zł (do podziału). J.K. współpracował z tymi funkcjonariuszami stale przy tym procederze.

5. D.D.T., obywatel Wietnamu.

Siedem czynów o kwalifikacji prawnej z art. 264a § 1 k.k. w zbiegu z art. 229 § 3 k.k.

Wręczał łapówki (pieniądze) urzędnikowi w Urzędzie Stanu Cywilnego w Goleniowie w związku z fikcyjnymi małżeństwami za pomoc i ułatwienie w zawieraniu małżeństw.

Tę kopertę dawałem już po ślubie. Ja nic nie mówiłem – po prostu wyciągałem ją z kieszeni. Mówiło się w środowisku wietnamskim, że kierownik USC w Goleniowie nie wymaga tłumacza przysięgłego i dlatego ja, tłumacząc na ślubach, dawałem 500 zł.

6. A.I., obywatel Bułgarii.

Jechał bez zapiętych pasów. Zatrzymany przez funkcjonariuszy Policji do kontroli drogowej. Kwotę 200 zł włożył do notatnika jednego z policjantów, gdy ten coś zapisywał.

Chodziło mi o to, aby mnie zwolnili, ja uważałem, że jest to zapłata za mandat.

7. V.Z., obywatel Ukrainy, policjant na Ukrainie.

Przewoził towary bez akcyzy, przez granicę.

Mówił: *możemy się dogadać*. Wyjął plik banknotów i pokazał, zaproponował po 100 euro dla każdego funkcjonariusza Służby Celnej, żeby odstąpili od czynności i go przepuścili.

8. M.P., obywatel Ukrainy, nauczyciel.

Kontrola na przejściu granicznym, funkcjonariusze Straży Granicznej stwierdzili brak ważnego stempla w paszporcie. Włożył studolarowy banknot do paszportu.

Skończyła mu się wiza w Czechach, chciał wrócić na Ukrainę; żona wyrobiła mu paszport, który przysłała do Czech, ale nie miał w nim stempla przekroczenia granicy. Twierdził, że sami funkcjonariusze powiedzieli, żeby dał 100 dolarów.

9. L.Z., obywatelka Ukrainy.

Funkcjonariusz straży granicznej odmówił wjazdu do Polski wskutek niespełnienia warunków. Kwota proponowanej korzyści majątkowej to 200 zł; wsunęła banknot do kieszeni spodni funkcjonariusza.

Chciałam im dać na kawę tylko ci chłopcy żartowali i ja wtedy wyciągnęłam te pieniądze i dałam im. Ja dostałam takiego „szoku” w związku z zatrzymaniem, że nie pamiętam szczegółów.

10. G.G., obywatel Turcji.

Funkcjonariusze Policji zatrzymali go jako sprawcę kolizji drogowej, był pod wpływem alkoholu.

Położył pieniądze między przednimi fotelami, obok hamulca ręcznego.

Chciałem wręczyć pieniądze (200 zł), bo myślałem, że tak to można załatwić.

11. M.K., obywatel Ukrainy.

Został zatrzymany na terenie Polski przez funkcjonariuszy Policji do kontroli – jechał samochodem pod wpływem alkoholu. Włożył banknoty (200 zł) do kieszeni ubrania jednego z policjantów.

Chciałem, żeby mnie puścili, myślałem, że wezmą te pieniądze i mnie puszczą, chciałem tak sprawę załatwić, ale się nie udało.

12. M.B., obywatel Ukrainy.

Funkcjonariusze Policji zatrzymali M.B. do kontroli drogowej, był pod wpływem alkoholu, prowadził samochód.

Powiedział, że jak go puszcza, to da im 100 zł, potem zaproponował kolejne 100 zł. Oświadczył, że u nich, na Ukrainie, można normalnie jeździć po pijanemu, a jak już złapie milicja to można się wykupić.

13. R.R., obywatel Szwecji.

Jechał samochodem bez włączonych świateł. Został zatrzymany przez funkcjonariuszy Policji. Był pod wpływem alkoholu. Proponował 2000 zł.

Mówił, żeby funkcjonariusze poszli z nim do hotelu, to da im pieniądze.

Proponowałem kasę, bo nie chciałem mieć problemów.

14. I.S., obywatel Białorusi.

Prowadził samochód pod wpływem alkoholu.

Pieniądze przekazałem dlatego, że u nas na Białorusi jest takie prawo, że zawartość kieszeni w całości przekazuje się policjantom. Gdy przekazywałem pieniądze: 100 zł + 50 euro, powiedziałem, że oddaję zawartość kieszeni.

15. U.B., obywatel Białorusi.

Przejście graniczne, mężczyzna nie miał zezwolenia na przewóz towarów; kwota wręczanej korzyści to 20 dolarów.

Ja słyszałem, że jak się jakimś funkcjonariuszowi da pieniądze to można szybciej przejechać przez granicę albo załatwić sprawnie inne rzeczy. Nalegałem, aby wziął pieniądze, ale zdenerwował się, zrozumiałem, że źle robię.

2. Etiologia zachowań korupcyjnych cudzoziemców

Prezentowane wyżej i zanalizowane sprawy cudzoziemców skazanych za przestępstwo przekupstwa w latach 2008–2013 wskazują głównie na dwie sytuacje, w których dochodzi do korupcyjnych zachowań cudzoziemców w Polsce.

Jedna to prowadzenie samochodu w stanie nietrzeźwości. Wręczenie korzyści majątkowej – najczęściej pieniędzy – funkcjonariuszowi Policji ma spowodować odstąpienie od nałożenia kary, od wszczęcia sprawy karnej, a w konsekwencji od orzeczenia zakazu prowadzenia pojazdów mechanicznych. W wielu przypadkach skutki skazania w Polsce za prowadzenie pojazdu w stanie nietrzeźwości i orzeczenie zakazu prowadzenia pojazdów mechanicznych oznaczają utratę pracy przez kierowcę, utratę zarobków i środków utrzymania rodziny. Cudzoziemcy z tej grupy to obywatele Ukrainy, Białorusi, Federacji Rosyjskiej i Litwy (80% badanej zbiorowości).

Druga sytuacja to wręczenie korzyści majątkowej funkcjonariuszom Straży Granicznej lub Służby Celnej, gdy cudzoziemiec nie ma zezwolenia na przewóz towarów, chce uzyskać szybki przejazd przez przejście graniczne, ominąć kolejkę oczekujących, nie spełnia warunków do przekroczenia granicy RP (wjazd).

Analiza wyjaśnień sprawców, to jak tłumaczą swoje zachowania i wręczenie „łapówki” funkcjonariuszowi wskazuje na inną kulturę prawną społeczeństw, w których żyją sprawcy – kulturę lekceważenia prawa, obyczajowości, w której wszystko można „załatwić”, nawet uchylene się od odpowiedzialności karnej, obyczajowości, w której obydwie strony, tj. funkcjonariusz policji czy straży granicznej i obywatel akceptują omijanie prawa. Określiłabym społeczności, z których pochodzi 80%

skazanych cudzoziemców za przestępstwo przekupstwa, w Polsce jako „społeczności korupcyjne”, gdzie w relacjach społecznych, relacjach obywatela z władzą powszechnie akceptowana jest, a mocniej określając – jest normą „odpłatność za załatwienie sprawy”.

Wystarczy odnieść się do autentycznych wypowiedzi, przytoczonych w powyższych kazusach: *u nas jest takie prawo [raczej zwyczaj], że jak się da funkcjonariuszowi zawartość kieszeni, tzn. pieniądze, to nie ma żadnej sprawy i u nas [na Ukrainie] tak się mówi, że jak na przejściu granicznym da się pieniądze funkcjonariuszowi [polskiemu], to wszystko będzie załatwione [np. szybciej, z ominięciem kolejki, przejedzie się przez granicę]*. Odpowiedzialności karnej za prowadzenie samochodu w stanie nietrzeźwości, jak mówili obywatele Białorusi, Ukrainy, Rosji, można uniknąć, wręczając kontrolującym policjantom pieniądze. Z tych wypowiedzi można jeszcze odczytać lekceważenie przez cudzoziemców bezpieczeństwa na drodze – jazda, prowadzenie samochodu w stanie nietrzeźwości to „jazda po pijanemu”, to ryzyko narażenia siebie i innych uczestników ruchu drogowego na wypadek i uszkodzenie ciała, utratę życia.

Przestępczość korupcyjna to zachowania, którym zainteresowane są dwie strony; poszkodowanym jest ład prawny, porządek publiczny. Przestępczość ta występuje, jeżeli cudzoziemcy wiedzą, mają informacje, że funkcjonariusz Policji, Straży Granicznej, Służby Celnej przyjmuje pieniądze, że można mu „coś” dać i sprawa będzie załatwiona. Jednocześnie cudzoziemiec zachowuje się w Polsce według schematów, które zna ze swojego kraju i własnych w nim doświadczeń.

3. Zapobieganie

Zapobieganie przestępczości korupcyjnej cudzoziemców to wiele działań o charakterze miękkim: informacja o stanie prawnym – zakazanych przez prawo karne zachowaniach w Polsce i utwierdzanie postawy uczciwości przez budowanie etosu służby, ale też kontrole funkcjonariuszy przez wewnętrzne organy tych służb. Zapobieganie to także zwykłe działania techniczne, np. usprawnienie przejazdów przez granice, a więc likwidowanie sytuacji korupcyjnych.

4. Prognoza

Prognoza zachowań korupcyjnych cudzoziemców w Polsce to rozważenie oddziaływania różnych czynników, które mogą minimalizować zachowania korupcyjne, a tym samym wpływać na rozmiary przestępstwa przekupstwa. Przekroczenie zasad ruchu drogowego, wypadki drogowe będą zdarzać się zawsze, a ich sprawcami będą uczestnicy ruchu drogowego, w tym cudzoziemcy. Zawsze więc będą istnieć sytuacje, w których cudzoziemcom będzie „się opłacało” przekupienie funkcjonariusza za odstąpienie od czynności, które w konsekwencji są dla sprawcy – cudzoziemca niekorzystne albo podjęcie decyzji, które będą korzystne (np. przepuszczenie

nie przez granicę poza kolejnością). Zawsze będą funkcjonariusze, którzy ulegną namowom i dadzą się przekupić. Zapobieganie tego typu przestępczości to wzmacnianie przestrzegania zasad etycznych wśród funkcjonariuszy oraz działanie kontroli wewnętrznej w służbach Policji, Straży Granicznej i Służby Celnej.

Do miękkich sposobów oddziaływania należy informacja skierowana do cudzoziemców o zachowaniach zakazanych w obszarze ruchu drogowego przez prawo karne, oddziaływanie uświadamiające niebezpieczeństwo jazdy w stanie nietrzeźwym i jego konsekwencje prawnokarne, także informacja o tym, że takie zachowania są ścigane, osądzone i karane.

Do twardych sposobów (czynników) należy konsekwentne ściganie sprawców przestępstwa przekupstwa, także funkcjonariuszy – sprawców przestępstwa sprzedajności (art. 228 k.k.).

5. Reakcja wobec cudzoziemców skazanych za przestępstwo przekupstwa – orzeczone kary i środki karne

Badani cudzoziemcy zostali skazani za następujące czyny:

- 1) 21 osób (21,9%) z kwalifikacją prawną połączoną: art. 229 § 1 k.k. w zw. z art. 229 § 3 k.k. – to sprawcy przestępstwa przekupstwa (udziela albo obiecuje udzielić korzyści majątkowej, działający (§ 3) w celu skłonienia osoby pełniącej funkcję publiczną do naruszenia przepisów prawa;
- 2) 18 osób (18,8%) to skazani za przestępstwo zakwalifikowane tylko z art. 229 § 3 k.k., tzn. udzielający korzyści majątkowej, aby skłonić osobę pełniącą funkcję publiczną do naruszenia przepisów prawa albo udziela, albo obiecuje udzielić takiej osobie korzyści majątkowej (lub osobistej) za naruszenie przepisów prawa.

W badanych przypadkach skazań występowała wyłącznie korzyść majątkowa w formie pieniężnej lub rzeczowej, nie było żadnego przypadku korzyści osobistej.

Osoby pełniące funkcję publiczną, adresaci działań sprawców w badanej zbiorowości cudzoziemców, to wyłącznie funkcjonariusze Policji, Straży Granicznej oraz Służby Celnej.

Jeżeli połączymy obydwie grupy skazanych cudzoziemców, to łącznie skazani z art. 229 § 1 oraz art. 229 § 3 k.k. stanowią w badanej zbiorowości 40,7% i są to wyłącznie sprawcy przestępstwa przekupstwa; 16 cudzoziemców (16,6%) zostało skazanych za przestępstwo przekupstwa kwalifikowane jako wypadek mniejszej wagi.

Co czwarty skazany cudzoziemiec (25% badanej zbiorowości) to sprawcy przestępstwa przekupstwa w związku z popełnieniem przestępstwa prowadzenia pojazdu w stanie nietrzeźwości (art. 178a § 1 k.k.). Pojedyncze przypadki to sprawcy skazani za kilka czynów: przekupstwo, przestępstwa karne skarbowe albo z ustawy z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi¹².

¹² T.j. Dz.U. z 2016 r. poz. 487 z późn. zm.

Cudzoziemcy oskarżeni o przestępstwo przekupstwa, poza jednym przypadkiem warunkowego umorzenia postępowania, zostali skazani na kary oraz środki karne.

Kara bezwzględnego pozbawienia wolności została wymierzona w trzech przypadkach: w jednym wyroku skazanie za przestępstwo przekupstwa, za prowadzenie pojazdu w stanie nietrzeźwości oraz czynną napaść na funkcjonariusza publicznego – w wymiarze 26 miesięcy; w drugim wyroku skazano za przestępstwo przekupstwa, prowadzenie pojazdu w stanie nietrzeźwości i niezastosowanie się do orzeczonego zakazu (art. 244 k.k.) – w wymiarze 18 miesięcy i w trzecim wyroku skazano za przestępstwo przekupstwa oraz przestępstwa zdefiniowane w kodeksie karnym skarbowym: nieoznaczanie lub nieprawidłowe oznaczanie znakami akcyzy, paserstwo towarów nieoznaczonych lub nieprawidłowo oznaczonych znakami akcyzy, przestępstwo przemytu celnego – w wymiarze 20 miesięcy.

Kara grzywny samoistnej została zastosowana w 15 przypadkach. Kara grzywny orzeczona obok kary pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania zaś – w 63 przypadkach skazań.

Wymierzone kary grzywny były następujące: w 1/4 przypadków od 520 do 1000 zł; najniższe, prawie 1/5 przypadków – od 100 do 500 zł; a następnie dwie grupy skazań, po ok. 10% przypadków, na kary grzywny od powyżej 1500 do 2000 zł i od powyżej 2000 zł do 4000 zł. W pojedynczych skazaniach wymierzono grzywny w kwocie 14 000 zł, 60 000 zł i 100 000 zł. Lwią część skazań cudzoziemców na karę grzywny wypełniają (4/5) skazania w wysokości od 100 do 1500 zł.

W 78 sprawach zapadło orzeczenie o skazaniu na karę pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem wykonania; w 39 sprawach karę pozbawienia wolności zawieszono na 36 miesięcy; 27 skazanym karę zawieszono na 24 miesiące. Nieliczni cudzoziemcy zostali skazani na karę pozbawienia wolności z zawieszeniem jej wykonania na cztery lata (cztery osoby) i pięć lat (osiem osób).

Wobec cudzoziemców sądy orzekały następujące środki karne: przepadek, zakaz prowadzenia pojazdów mechanicznych, świadczenie pieniężne, podanie wyroku do publicznej wiadomości. Wobec co drugiego skazanego orzeczono wyłącznie, jako środek karny, obok kary przepadek, wobec co czwartego skazanego – zakaz prowadzenia pojazdów mechanicznych, a wobec blisko co dziesiątego – świadczenie pieniężne.

W 20 sprawach sąd wymierzył oskarżonym kilka środków karnych: w 11 przypadkach – zakaz prowadzenia pojazdów i przepadek, w czterech przypadkach – zakaz prowadzenia pojazdów i świadczenie pieniężne, w czterech przypadkach – zakaz prowadzenia pojazdów, przepadek i świadczenie pieniężne, w jednym przypadku – zakaz prowadzenia pojazdu, świadczenie pieniężne, podanie wyroku do publicznej wiadomości. Najczęściej stosowanym środkiem karnym wobec sprawców przestępstwa przekupstwa był przepadek (70% badanych spraw).

Przypomnijmy definicje stosowanych wobec badanych cudzoziemców środków karnych, zgodnie ze stanem prawnym obowiązującym w czasie ich skazania:

1) zakaz prowadzenia pojazdów (art. 39 pkt 3 k.k. oraz art. 42 § 1–4 k.k.): sąd może orzec zakaz prowadzenia pojazdów określonego rodzaju w razie skazania osoby uczestniczącej w ruchu za przestępstwo przeciwko bezpieczeństwu w komunikacji, w szczególności jeżeli z okoliczności popełnionego przestępstwa wynika, że prowadzenie pojazdu przez tę osobę zagraża bezpieczeństwu w komunikacji (art. 42 § 1 k.k.); w art. 42 § 2, 3, 4 k.k. określono przesłanki obligatoryjnego orzeczenia zakazu prowadzenia pojazdów;

2) świadczenie pieniężne (art. 39 pkt 7 k.k. oraz art. 49 § 1 i 2 k.k.): sąd może orzec świadczenie pieniężne, odstępując od wymierzenia kary (art. 49 § 1 k.k.), a także w wypadkach wskazanych w ustawie – na rzecz Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej (do wysokości 60 000 zł); w razie skazania sprawcy za przestępstwo określone w art. 178a, 179, 180 k.k. sąd może orzec świadczenie pieniężne – na rzecz i do wysokości jak w art. 49 § 1 k.k. (art. 49 § 2 k.k.);

3) przepadek (art. 39 pkt 4 k.k. oraz art. 44 § 1–8 k.k.): sąd orzeka przepadek przedmiotów pochodzących bezpośrednio z przestępstwa (art. 44 § 1 k.k.); sąd może orzec, a w wypadkach wskazanych w ustawie orzeka, przepadek przedmiotów, które służyły lub były przeznaczone do popełnienia przestępstwa (art. 44 § 2 k.k.); art. 44 § 3–7 k.k. określają szczegółowo warunki orzeczenia przepadku; objęte przepadkiem przedmioty przechodzą na własność Skarbu Państwa z chwilą uprawomocnienia się wyroku (art. 44 § 8 k.k.).

Kazusy

1. Wyrok w sprawie J.K.

I. Oskarżonego J.K. uznaje za winnego tego, że w okresie co najmniej od początku października 2010 r. do dnia 26 stycznia 2011 r. w Bezedach i innych miejscowościach województwa warmińsko-mazurskiego, działając w ramach z góry powziętego zamiaru i w krótkich odstępach czasu, wielokrotnie udzielił specjalistom służby celnej z Oddziału Celnego w Bezedach – XY i XZ korzyści majątkowej w łącznej kwocie co najmniej 10 800 zł, i tak:

– XY kwotę 300 zł za co najmniej trzykrotne przepuszczenie go bez przeprowadzenia skutecznej odprawy celnej przez wskazane przejście graniczne z przewożonymi papierosami bez oznaczeń polskimi znakami skarbowymi akcyzy oraz kwotę 1500 zł za przepuszczenie bez przeprowadzenia skutecznej kontroli celnej przez przejście graniczne Bezledy – Bagrationowsk pojazdu ciężarowego, kierowanego przez nieustalona osobę przewożącą papierosy bez oznaczeń polskimi znakami skarbowymi akcyzy;

– XY i XZ kwotę 9000 zł (po 4500 zł dla każdego z nich) za odstąpienie przez nich od kontroli wskazanych przez niego pojazdów, którymi przewożone były przez przejście graniczne w Bezedach papierosy bez oznaczeń polskimi znakami skarbowymi akcyzy, a także umożliwianie im przejazdów bez przeprowadzenia skutecznej kontroli celnej, co stanowiło naruszenie przepisów prawa, tj. przestępstwa

z art. 229 § 3 k.k. w związku z art. 12 k.k. i za to na podstawie powołanych przepisów skazuje go na podstawie art. 229 § 3 k.k. i wymierza mu karę dwóch lat pozbawienia wolności.

II. Oskarżonego J.K. uznaje za winnego tego, że w okresie od początku 2010 r. do 19 lutego 2011 r., działając w krótkich odstępach czasu, w wykonaniu tego samego zamiaru, samodzielnie oraz wspólnie i w porozumieniu z innymi osobami przewiózł na teren Polski z obwodu kaliningradzkiego łącznie co najmniej 31 577 paczek po 20 sztuk papierosów, czym naraził Skarb Państwa na straty z tytułu należnego podatku akcyzowego w kwocie 369 704 zł, VAT w kwocie 94 189 zł i cła w kwocie 14 551 zł, tj. przestępstwa z art. 54 § 2, art. 63 § 2 i art. 86 § 1 i 3 k.k.s. w zw. z art. 7 § 1 k.k.s. i w zw. z art. 6 § 2 k.k.s. i za to na podstawie powołanych przepisów skazuje J.K. na podstawie art. 63 § 2 k.k.s. w zw. z art. 7 § 2 k.k.s. i wymierza mu karę czterech miesięcy pozbawienia wolności i 80 stawek dziennych grzywny, ustalając wysokość jednej stawki dziennej na kwotę 50 zł.

Na podstawie art. 39 § 1 i 2 k.k.s. sąd połączył jednostkowe kary pozbawienia wolności i wymierzył karę łączną dwóch lat i dwóch miesięcy pozbawienia wolności. Zaliczył J.K. okres rzeczywistego pozbawienia wolności od dnia 12 kwietnia 2011 r. do dnia 30 października 2012 r.

Na podstawie art. 32 § 1 k.k.s. w zw. z art. 30 § 2 k.k.s. orzeka wobec J.K. środek karny w postaci ściągnięcia równowartości pieniężnej przepadku przedmiotów w wysokości 86 400 zł.

2. Wyrok w sprawie A.I.

A.I. oskarżony, o to że w dniu 25 maja 2013 r. w Wólce Kossowskiej, woj. mazowieckie, udzielił korzyści majątkowej w kwocie 200 zł funkcjonariuszowi Policji w zamian za odstąpienie od prawnej czynności zatrzymania A.I., tj. o przestępstwo z art. 229 § 3 k.k.

Sąd uznał A.I. za winnego dokonania zarzucanego mu czynu i za to skazał na podstawie art. 229 § 3 k.k. i wymierzył karę roku pozbawienia wolności. Na podstawie art. 69 § 1 k.k. w zw. z art. 70 § 1 pkt 1 k.k. wykonanie orzeczonej kary pozbawienia wolności warunkowo zawiesza na trzyletni okres próby.

Na podstawie art. 44 § 1 k.k. orzeka przepadek na rzecz Skarbu Państwa kwoty 200 zł stanowiącej dowód rzeczowy opisany w wykazie dowodów rzeczowych.

3. Wyrok w sprawie P.C.

P.C. oskarżony o to, że:

I. w dniu 15 lipca 2013 r. na trasie między miejscowościami Inowrocław i Trzemeszno kierował po drodze krajowej nr 15 ciągnikiem siodłowym wraz z naczepą, znajdując się w stanie nietrzeźwości, mając 1,35 mg/l alkoholu w wydychanym powietrzu, tj. o czyn z art. 178a § 1 k.k.

II. w dniu 15 lipca 2013 r. w Trzemesznie udzielił korzyści majątkowej w kwocie 20 euro funkcjonariuszowi Policji z Komendy Powiatowej Policji w Mogilnie,

aspirantowi sztabowemu T.F. w celu skłonienia go do naruszenia przepisów prawa, tj. zaniechania czynności służbowych w postaci: nałożenia mandatu karnego za wykroczenie drogowe polegające na spowodowaniu kolizji drogowej w miejscowości K. i przestępstwo polegające na prowadzeniu ciągnika siodłowego wraz z naczepą w stanie nietrzeźwości, mając 1,35 mg/l alkoholu w wydychanym powietrzu, tj. o czyn z art. 229 § 3 k.k.

Sąd uznał P.C. za winnego popełnienia opisanego wyżej w pkt I występku z art. 178a § 1 k.k. i za to na podstawie art. 178 a § 1 k.k. skazuje P.C. na karę 10 miesięcy pozbawienia wolności.

Na podstawie art. 42 § 2 k.k. orzekł wobec oskarżonego zakaz prowadzenia pojazdów mechanicznych na okres trzech lat.

Sąd uznał P.C. za winnego popełnienia czynu opisanego w pkt II., tj. występku z art. 229 § 3 k.k. i za to na podstawie art. 229 § 3 k.k. skazuje P.C. na karę roku i sześciu miesięcy pozbawienia wolności.

Na podstawie art. 85 i art. 86 § 1 k.k. wymierza P.C. karę łączną dwóch lat pozbawienia wolności.

Na podstawie art. 69 § 1 i 2 i art. 70 § 1 pkt 1 k.k. wykonanie orzeczonej kary łącznej dwóch lat pozbawienia wolności warunkowo zawiesza P.C. na pięcioletni okres próby.

Na podstawie art. 71 § 1 k.k. wymierza oskarżonemu karę grzywny w wysokości 50 stawek dziennych, przyjmując wartość jednej stawki dziennej na kwotę 50 zł.

Na podstawie art. 44 § 2 k.k. orzeka przepadek dowodów rzeczowych zabezpieczonych w sprawie w postaci środków płatniczych w łącznej kwocie 20 euro, przechowywanych w depozycie bankowym.

4. Wyrok w sprawie G.G.

G.G. oskarżony o to, że:

I. w dniu 19 marca 2009 r. we Wrocławiu kierował samochodem osobowym marki Mercedes po drodze publicznej, mając 0,83 mg/l alkoholu w wydychanym powietrzu, tj. o czyn z art. 178a § 1 k.k.

II. w dniu 19 marca 2009 r. we Wrocławiu w trakcie wykonywania czynności służbowych usiłował udzielić korzyści majątkowej w postaci pieniędzy w kwocie 200 zł pełniącemu obowiązki służbowe funkcjonariuszowi Policji w celu odstąpienia przez niego od czynności służbowej wręczenia mandatu karnego, a przez to naruszenia obowiązującego prawa, tj. o czyn z art. 13 § 1 k.k. w zw. z art. 229 § 1 i 3 k.k.

Sąd uznał G.G. za winnego popełnienia występku z art. 178a § 1 k.k. i za to, na podstawie tego przepisu, wymierzył karę ośmiu miesięcy pozbawienia wolności.

Sąd uznał G.G. winnego tego, że w dniu 19 marca 2009 r. we Wrocławiu w trakcie wykonywania czynności służbowych usiłował udzielić korzyści majątkowej w postaci pieniędzy w kwocie 200 zł pełniącemu obowiązki służbowe funkcjonariuszowi Policji w celu odstąpienia przez niego od czynności służbowej wręczenia

mandatu karnego oraz wykonania badania urządzeniem kontrolno-pomiarowym służącym do ilościowego oznaczania alkoholu w wydychanym powietrzu i sporządzenia związanej z tym dokumentacji, a przez to naruszenia obowiązującego prawa, co stanowiło występki z art. 13 § 1 k.k. w zw. z art. 229 § 1 i 3 k.k. i za to na podstawie art. 14 § 1 k.k. w zw. z art. 229 § 3 k.k. wymierza karę roku pozbawienia wolności.

Na podstawie art. 85 i art. 86 § 1 k.k. wymierza karę łączną roku pozbawienia wolności.

Na podstawie art. 69 § 1 i 2 i art. 70 § 1 pkt 1 k.k. warunkowo zawiesza wykonanie wymierzonej oskarżonemu kary łącznej pozbawienia wolności na okres próby wynoszący trzy lata.

Na podstawie art. 71 § 1 k.k. wymierza G.G. grzywnę w wysokości 30 stawek dziennych, ustalając wartość jednej stawki dziennej na kwotę 30 zł.

Na podstawie art. 49 § 2 k.k. zobowiązuje oskarżonego do świadczenia pieniężnego w kwocie 1000 zł na rzecz Pogotowia Ratunkowego we Wrocławiu.

Na podstawie art. 42 § 2 k.k. orzeka wobec G.G. środek karny w postaci zakazu prowadzenia wszelkich pojazdów mechanicznych w ruchu lądowym na okres roku.

Na podstawie art. 44 § 2 k.k. orzeka przepadek dowodów rzeczowych, tzn. kwoty 200 zł, wręczanej jako korzyść majątkowa.